

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień

przy

DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N° 50.

WARSZAWA.—CZWARTEK

Dnia 16 (28) Czerwca 1855 roku.

Odpowiedź na artykuł „O owcach grubowłnistych.”

Wczytawszy w Tygodniku rolniczo-przemysłowym krytykę pana J. B. Rogojskiego na mój list umieszczony w tomie 17 Rozpraw c. k. Towarzystwa gospodarskiego Galicyjskiego na str. 206, zaczynam od tłumaczenia się na zarzuty czynione mi przez szanownego recenzenta, jakoby spoczywały, jak mu się zdaje, na mylnych obrachowaniach.

W liście moim stoi, że koszta na wyżywienie krowy naszej 2-2½ centnarów ważącej (rassa gór Skolskich odznacza się małym wzrostem), nie wynosiły dawniej więcej jak 6 złr. mk. rocznie. Pan Rogojski zbijając to moje zdanie twierdzi, że utrzymanie tejże nie 6 ale 10 złr. 12 kr. mk. kosztuje. Trudno w naszym kraju ogólną stanowić cenę, a tencena czyli cena wynajmu odpowiada mniej więcej cenie paszy. Ogólnie zaś jest w tych stronach wiadomem, zaczynając od Podchorodec aż do Turki prawie (miasteczka leżącego już w obwodzie Samborskim), iż cena siana jednię fury 6—8 centn. wied. trzymającej, nigdy wyżej spienieżoną nie była aż po rok 1849, jak po 2 złr. mk.—co wynosiło za centnar 4½ kr. mk. a nie 24 kr. mk., jak szanowny recenzent twierdzi, że gospodarz liczyć powinien.—Od pomienionego roku zaś zmieniły się ceny, częścią przez brak rąk, częścią przez znaczne przechody konnicy w tych stronach, ale to nic nie ma do rzeczy, bo proporcje zawsze też same zostają. Dawniej tj. w latach 1846—1847, kiedy te postrzeżenia robione były, dawano tutaj za przezimowanie krowy włościanom 2—3 złr. mk.; letnia pasza stosunkowo daleko mniej kosztowała: za taką krowę puszczoną w pacht płacono chętnie wraz z cielęciami 13—15 złr. mk., a więc zawsze zostawało czystego zysku 8—10 złr. mk.

Powtóre utrzymywałem, że owca krajowa karmiona samem sianem potrzebuje rano 3, w południe 3, i w wieczór 3, razem około 9 funtów siana na dobę. Pan R. każe się tejże 2ma funtami siana kontentować, ucząc mnie, że „owce tak wielkie albo tak żarłoczne, aby jedna zjadała 9 funtów na dobę nie istnieją nigdzie”. Ze istnieją na świecie owce bardzo wielkie, ważące przeszło 300 funtów (*), to można się dowiedzieć z dzieł i odkryć nowszych zoologów jak Buffon i Daubenton.—Ja z mojej strony dowodząc, że ówca w Podchorodecach potrzebuje na dobę 9 funtów siana, wcale nie dowodziłem że je zjada, bo po-

trzebować a zjadać nie są dwie synonimy. A że istotnie owca tutejsza potrzebuje około 9 funtów na dobę, ma się rzecz w następujący sposób. Dawniej, kiedy te postrzeżenia robione były, nie uprawiano u nas żadnych roślin pastewnych, słomę dawano jałownikowi, a sianem samem karmiono owce; że zaś owca paszą się odrzuca wiele roślin, to już Linneusz uważał, że zjada 387 gatunków a 141 zostawia, kosarz zaś wszystko zarówno kosi; a że właśnie w sianie Podchorodeckiem mnóstwo znajduje się takich roślin, ztąd pochodzi, że dla zdrowego utrzymania tutejszych owiec, trzeba im było daleko więcej dawać.—Sumienne próby przekonały mnie, że z niektórych łąk prawie połowa, z innych tylko 3cia część odchodziła; te przejadki kazałem rzucać jałownikowi, ale ponieważ i temu nie bardzo pasowały, więc szły dla koni, lecz odrywając takie wędrowki ze złoza do złoza, były powodem do rozlicznych kradzieży.

Te są przez pana Rogojskiego mnie zadane mylne wyrachowania; czy szanowny recenzent lepiej rachował, zobaczymy zaraz. Pisze pan R.: „hr. Kazimierz Wodzicki wykazuje ścisłym rachunkiem, że merynosy które chowa przynoszą mu 14% zysku, gdy jeden baran daje czystego dochodu 1 złr. 2 kr. mk., skop 46 kr., a matka żadnego prócz jagnięcia; baran zatem grubowłnisty niechby przynosił czystego dochodu nie 9, ale 4 złr. 16 kr. mk., a owca X. Borysikiewicza przynosiłby jeszcze 28% od kapitału na nie łożonego. Jeżeli czysty dochód z barana jednego złr. 2 kr. mk. czyni 14%, to naturalnie że trzeba dochodu 2 złr. 4 kr. mk. na 28%, ale nie 4 złr. 16 kr. — Ale ponieważ w obliczeniu swoim p. R. przypuszcza, że owce grubowłniste mogłyby 2 razy tyle zjadać co ta sama ilość merynosów, (a zatem pozwala już sam na 4 funty siana, i dla tego wymaga od nich ażeby przynosiły 2 razy tyle zysku co barany cienkowłniste), to przecież zawsze i tak jeszcze zachodzi myłka o 8 kr. mk., bo jeżeli dochód 1 złr. 2 kr. czyni 14%, to trzeba 4 złr. 8 kr. ale nie 4 złr. 16 kr. na 28%.

Pisałem w moim liście, że krowa górską potrzebuje na dobę 12 funtów słomy a 7—9 funtów siana; taka krowa wydaje w przecięciu garniec mleka w lecie a 1½ kwarty w zimie: latem, dla krów, nazywam te 6 miesięcy w których się po górach pasą, tj. od 1 maja do końca października, a zimą czas od 1 listopada do końca kwietnia. Biorąc zaś na letnie miesiące po garncu, a na zimowe po 1½ kwarty, wypadłoby nie 657 kwart, jak pan R. podług ilości zjedzonego siana wyrachowuje, ani 1736 kwart, ale 1006 kwart mleka, i to jeszcze jeżeli do naszego rachunku weźmiemy rok przestępny 366 dni liczący.

(*) Buletyn Moskiewskiego towarzystwa naturalistów r. 1841, stron. 563—564.

Mówi pan R.: „licząc kwartę mleka po 1 1/2 kr., wypada 16 zł. 12 kr. mk. dochodu brutto z mleka górskiej krowy“, a niżej trochę: „7 funtów siana i 12 funtów słomy spasione dziennie owcami grubowłnistymi dalyby 16 zł. 19 kr. czyli o 5 kr. mniej niżeli spasione krową górską“; lecz zdaje mi się że 12 kr. odciągnięte od 20 kr. czynią nie 5 tylko 8 kr. mk. Poprawia się wprawdzie autor znowu niżej, lecz zawsze czytając uczoną recenzję myłka w oczy wpada.

Lecz dosyć tego; kończę to moje tłumaczenie się oświadczając, że chociaż nie jestem bynajmniej zwolennikiem owiec krajowych, których chów, dla ich wielkiej śmiertelności jest zawsze wątpliwy, i ponieważ rozmaite mozołne, na smutnym doświadczeniu oparte postrzeżenia, przekonały mnie, że chów bydła jest nierównie korzystniejszy, jednakże zupełnie nie zaprzeczam, że nie tylko w innych okolicach kraju ale nawet u nas tam gdzie kapiela z żętycy istnieje, dochód z owiec krajowych może być daleko wyższy niż ten który ja miałem.

Czytając wprawdzie tom 17 Rozpraw Towarzystwa Gal. gospodarskiego, nie jeden się zadziwi nad ogromną różnicą podanych dochodów z owiec, bo istotnie może wpaść w oczy, ażeby czasopismo z tego samego roku i kraju tak na pozór sprzeczne zawierało wiadomości; jednakże ja z mojej strony bynajmniej się temu nie dziwię, bo widząc jak ogromna różnica istnieje w cenach innych produktów, podług rozmaitych okolic, z chęcią przypuszczam, że takowe i w cenie wełny, mleka itd. zachodzić może; co więcej, zupełnie się zgadzam i wierzę, że dochody z owiec, podane przez szanownych kolegów, były jak najsumienniejsze wyrachowane i że są najprawdziwsze, ale zład nie wynika, ażeby moje wyrachowanie mylne być miało.

W Podchorodcach, w obwodzie Stryjskim.

Stanisław Konst. Pietruski.

JEDWABNICTWO.

Jedwabnictwo,
uważane pod względem możności zatrudnienia klasy biedniejszej,
zebraćcej odpowiednią pracę.

przez

Alexandra Wołowskiego.

Czem u nas jest zebraćstwo, i jakie zepsucie za sobą pociąga? umiesz zena w Geziecie Codzienniej korrespondencja przez pana J. K. dostatecznie wyświeca: jako powodem tak licznój u nas zebraniiny jest głównie brak chęci do pracy, smutne to następstwo za sobą pociągający.

Kl assa najbiedniejsza nie mająca właściwego zatrudnienia, znajduje w przemyśle jedwabniczym łatwe zarobkowanie, a uczestnicy spółki, starając się o rozmnożenie gąsienic i drzew morwowych w kraju, dadzą sposobność wszelkiego wieku i usposobienia mieszkańcom, do godziwego zarobkowania, tak dzieciom jak i starcom.

Plantacje, czyli uprawy drzew morwowych z nasienia, po przesadzeniu kilkoletnich latorośli wzrosłych w szkółkach, rozmnażane być

mogą w każdym zakątku kraju; a wówczas każdy mieszkaniec obok innych gospodarczych obowiązków, wychowywać będzie w stanie jedwabi, i pozna skutki oraz korzyści wynikające z tego przedsięwzięcia.

Przemysł jedwabniczy wzrastając, da zarobek klasie żebractwem trudniące się i pomoc godziwą, a tem samem odwiedzie biedną klasę od żebrania chleba.

Dzieci nawykłe od lat najmłodszych do zatrudnień w mowie będących, polubią i poznają dobre skutki pracy, unikną zepsucia, a stopniowe usposobienie zjedna im pomieszczenie w zakładach jedwabniczych.

W ziemi Siedmiogrodzkiej istnieje od dawnych lat zwyczaj, że po szkółkach wiejskich, jakoteż i elementarnych w miastach, używane są dzieci sześciolatnie i starsze do sadzenia drzewek morwowych i do chowu gąsienic jedwabnic.

Wpojone od dzieciństwa zamiłowanie, pozostaje i z wiekiem wrażliwa. Od JMKsięży Proboszczów i od panów Nauczycieli zawisło naśladowanie tego przykładu i wzoru, jaki istnieje w Siedmiogrodzie.

Dając sposobność i zachęcając młodzież płci obojg do podobnych ręcznych zatrudnień, uczestnicy spółki, bezinteresownie nasiona morwowe i jajka pozyskane w swych hodowlach, chętnie dostarczać będą, jedyniej dla upowszechnienia po kraju jedwabnictwa.

Jedną uncją jajek otrzymanych z wylęgu, można obdzielić wielu hodowników, do wyżywienia zaś powstałych liszek z tejże unej jajek, potrzeba liścia aż 1960 funtów z drzew morwowych, które każda gmina i miasto zaprowadzać są w obowiązku.

Dążności i dalsze przedsięwzięcia jedwabniczej spółki do tego zmierzają, aby przemysł jedwabniczy zatrudniał obok przemysłowców, zebraków, najbiedniejszą klasę ludności, tak miejskiej jak i wiejskiej. A gdy to nastąpi, wówczas oczekiwania stowarzyszonych uwieńczzone zostaną.

W Warszawie d. 5 Czerwca 1855.

CHODOWANIE (UPRAWA) ROŚLIN

w szczególności.

UPRAWA ROŚLIN PRZEDZIWNICH.

L e n .

(Dalszy ciąg).

9) Dalsze przysposabianie lnu.

Jeżeliby trwać miała mokrość lub wilgotne powietrze, tedy len wciąż się rosi, słabnie i całkiem w końcu zepsuć się może. Dobrze wymoczony i wysuszony len powinien być wszystek równy, szaro-białego, czyli perłowego koloru.

Przy rośnieniu lnu rozpościera się cienko na suchych i nasłonecznionych łąkach lub ścierniskach, wystawiając go na wpływ rosy i deszczu. Po niejakiem czasie; osobliwie po deszczu, przewraca się podczas suchej i spokojnej pogody. Dochodzi się i doświadcza od czasu do czasu, czyli rośnienie doszło już przeznaczonemu sobie kresu, to

jest, czyli już okazuje znaki przy moczeniu lnu w wodzie wspomniane. Gdy to nastąpiło, ustawia się len w kraczki do wyschnięcia. Roszenie wymaga daleko więcej pracy i uwagi, jak moczenie, a nie udaje się dobrze podczas ciągle suchej pogody; dla tego, gdzie tylko można, przekładać moczenie nad roszenie. Gdy zaś już nie można moczyć, a trafi się przy roszeniu na suchą pogodę, tedy trzeba sobie pomagać skrapianiem lnu miękką wodą, co od biedy brak wilgoci naturalnej zastąpić musi.

Po umoczeniu lub uroszeniu lnu, następuje suszenie go, dalej tartcie, trzepanie, a na ostatku czesanie, które prace powszechnie są znane i już prawie do kobiecego gospodarstwa należą. Nadmieniam się tylko, że jeżeli len nie koniecznie jest potrzebny do przędzenia na zimę, najlepiej się ususzy przyszłego lata na słońcu.

10) *plon.*

Według tego jaka była ilość wysiewu, zbiera się z morgi około 250—500 funtów czystego lnu, a 50 do 100 funt. pakul (zgrzebi). 100 funtów tartego lnu wyda 25 funtów czesanego. Poździejza użyje się na ścielkę. Siemienia zyskuje się z morgi 2 do 8 szefli; szefel zaś siemienia daje 25 do 30 funtów oleju.

Konopie.

Konopie są nader użyteczną rośliną na odzież, postronki, liny, żagle, olej, tabakę i td. Ich zwyczajna wysokość dochodzi 4 do 6 stóp. Przez staranną uprawę i pielęgnowanie mogą osiągnąć 15 stóp. Konopie syberyjskie rosną zwykle do 18 stóp wysokie.

1) *Klimat.*

Musi być wilgotny i ciepły, z tego względu udają się też konopie w osłoniętych dolinach, gdzie wilgoć przez ściśnienie zazwyczaj się powiększa.

2) *Grunt.*

Jeśli konopie mają dobrze plonować, należy dać głęboką, kruchą a obfitą rolę. Grunt podobny najczęściej znajduje się nad rzekami, w nizinach, gdzie konopie obradzają się też najlepiej, osobliwie jeżeli warunek co do klimatu jest wypełniony. Na gruntach górnych znajdują się wsza kże zaگیtości i wklętości, w których także konopie dobrze się udają, byle nie stała na nich woda zadługo. Opuszczonych stawów lub jezior łożyska, mając próchniczną, niezakwaszoną ziemię warstwę, wyborną pod uprawę konopi dają rolę, którą mierzwiąc należyćie, rok od roku wydawać będzie tęgie konopie, albowiem one mają tę zaletę, iż udają się nawet najlepiej same po sobie. Na nowinie, jeżeli jest mocna, rodzą się także piękne konopie; roślina ta bowiem może i starą próchnię użyć na swoje pożywienie. Równie dobrze rosną konopie na gruncie piaszczystym i murszatym, jeżeli jest tego wymierzwiiony i wilgotny, a nie posiada kwasu.

3. *Zmianowanie.*

Konopie udają się najlepiej, kiedy wciąż następują same po sobie.

Następstwo to zachować tém łatwiej, iż zazwyczaj i tak osobne dla nich wybierają się miejsca. Jako poprzedzające konopie dobre są: rośliny okopowe, kapusta, tytoń, koniczyna, lucerna, a jako następujące: rzep i len. Poprzednio wymienione rośliny muszą atoli przyjść na tego wymierzwioną i uprawioną rolę, i muszą ją w należytej zostawić mocy.

4) *Navóz.*

Konopie mają główny korzeń w kształcie słupkowym, na około którego nie wiele rozchodzi się ubocznych korzonków włóchatych i ssących; dla tego też pożywienie dla niego skupione być musi na małej przestrzeni i to w znacznej na jednem miejscu ilości. Nigdy zatem pod roślinę tę za tego na raz, ni też za często mierzwić nie trzeba. Dobrze rozrobiony gnój koński i owczy, tłusty gnój skrobany, mieszany, gnój gołębi, z wychodków i owcze bobki, oto stosowna mierzwa pod konopie. Ugnitęj gnojówki użyć można, gdy konopie cokolwiek już podrosły. Najczęściej mierzwi się dwa razy, najpierw na zimę, a potem krótko przed, albo zaraz po siewie.

5) *Uprawa roli.*

Musi być głęboka, spulchniająca rolę, a wyniszczająca chwasty. We wielu razach trzeba będzie 4 i 5 razy orać pod konopie; ale gdzie przeważa próchnica, tam dwurazowa orka wystarczy. Role bardziej suche niż mokre orzą się dwa razy przed zimą, a reszta następuje na wiosnę. Pola wilgotne lepiej dopiero na spozimku uprawiać. Wywieziony i rozpostarty gnój w jesieni często dopiero na wiosnę przyornają. Po roślinach okopowych nie orze się tyle razy, jak po innych zbożach. Robią się wązkie zagony, by ułatwić późniejszą uprawę.

6) *Sprzęt.*

Właściwość konopi wymaga, że je dla uzyskania siemienia na osobnych płaszczynach siać trzeba. Na siemie zasiewa się konopie rzadko rzędami, okopuje się, a potem czeka, aż siemie zupełnie dojrzeje nie zwazając bynajmniej na włókno o które tu nie chodzi.

7) *siew, czas siewu i ilość wysiewu.*

Dobre siemie konopne nie musi być nad rok stare, a powinno być pełne i ciężkie, koloru myszatego. Ziarno zielonawe i białawe nie dobre jest do siewu. Należy często siemie zmieniać, a nabyć z konopie reńskich. Na morgę liczy się 1—1½ szefla. Siew rzadki wydaje więcej lecz grubszego, gęsty zaś mniej ale cieńszego włókna. Jeżeli więc rola jest po temu i sprzyja konopiom, można do 2 szefli wysiać na morgę, aby osiągnąć cieńsze włókno. Siew przywłóczy się miałko bronami, padłszy na uwleczoną już rolę, a uważa się, aby to przypadło krótko przed deszczem. Zaczyna się siać dopiero w maju, gdy już przymrózków obawiać się nie potrzeba, i gdy się rola już nieco rozgrzała. Obsianą rolę należy uwalcować i pobródować.

4) *Pielęgnowanie siewu.*

W czasie nieco wilgotnym prędko wschodzą konopie, wynosząc ze sobą na wierzch łupinkę od ziarna, do których zlatuje się ptastwo i wydziubuje razem z młodą roślinką. Nie masz na to innej rady, jak tyl-

